

مروری بر چک لیست وزارتی پایش خانه بهداشت

من چگونه ام؟

سیما جلالی

کارشناس مسؤول آموزش بهورزی
دانشگاه علوم پزشکی تهران

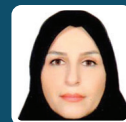
مهناز گودرز

مری مرکز آموزش بهورزی
دانشگاه علوم پزشکی تهران

زهرا طاهرزاسدی

مری مرکز آموزش بهورزی
دانشگاه علوم پزشکی تهران

مریم صابری

مری مرکز آموزش بهورزی
دانشگاه علوم پزشکی تهران

اهداف آموزشی

انتظار می رود خوانندگان محترم پس از مطالعه این مقاله:

- هدف از پایش و ارزشیابی را بیان کنند.
- چک لیست را تعریف کنند.
- اهمیت و قسمت های مختلف چک لیست وزارتی پایش خانه بهداشت را شرح دهند.

مقدمه

در یک مجموعه سیستم تحت سرپرستی، نظارت و پایش اهمیت ویژه‌ای دارد. در فرآیند نظارت و پایش، عملیات پیش‌بینی شده را با عملیات انجام شده مقایسه می‌کنیم و در صورت وجود اختلاف و انحراف آن‌ها برای رفع مشکلات اقدام می‌کنیم. نقش به‌روزان در ارایه اثر بخش و کارآیی خدمات بهداشتی در خانه‌های بهداشت برکسی پوشیده نیست. برای حفظ و ارتقای کیفیت مراقبت‌ها و ارایه خدمات در خانه‌های بهداشت باید برنامه‌ریزی کرد. برای رسیدن به این اهداف نیازمند اطلاع از وضعیت فرآیندهای موجود در خانه‌های بهداشت هستیم که با پایش و ارزشیابی به این مهم دست می‌یابیم. به این منظور لازم است شاخص‌های پایش و ارزشیابی فرآیندها یا به عبارت دیگر استانداردهای قابل قبول فرآیندها مشخص شوند که این امر با تهیه چک لیست امکان‌پذیر است.

چک لیست چیست؟

چک لیست یک اصطلاح انگلیسی بوده که معادل فارسی آن به معنی فهرست بررسی است. در تعریف عمومی به معنای فهرست کارهایی است که باید برای انجام آن‌ها برنامه‌ریزی کرده و پس از طی کردن مراحل، در نهایت هر کدام را به سرانجام برسانیم. هدف استفاده از چک لیست این است که همه موارد و جزئیات یک فعالیت فراموش نشده و به شکل استاندارد و با ترتیب منطقی به انجام برسد. چک لیست می‌تواند ابزاری مناسب برای ثبت منظم مشاهدات باشد. همچنین می‌تواند از اشتباهات و تکرار آن‌ها جلوگیری کند. ایجاد چک لیست مستلزم آن است که تمام کارهای اصلی به کارهای کوچک‌تر و اختصاصی با رعایت اختصار و در عین حال مفیدبودن تقسیم شوند. با این کار راحتی و اطمینان ما از درستی فعالیت‌ها بیشتر می‌شود.

اهداف ارزشیابی برنامه

اهداف به مدیر کمک می‌کند تا در جریان برنامه‌های رشد و توسعه، آگاهانه‌تر، مشخص‌تر و واقع‌گرایانه‌تر

عمل کند. بر این اساس اهداف چک لیست وزارتی را می‌توان این چنین نام برد:

- تعیین دستاورد یا پیامد برنامه
- تعیین هزینه تمام شده برنامه
- تعیین سهم برنامه در اعتلای سلامت جامعه
- تعیین نقاط قوت و ضعف برنامه
- تعیین درجه پایداری برنامه

بسته های پایش و ارزشیابی

سه بسته برای پایش و ارزشیابی برنامه به ترتیب زیر وجود دارد:

۱. بسته ارزشیابی کشوری (مرکز مدیریت شبکه)
۲. بسته ارزشیابی توسط دانشگاه/ دانشکده
۳. بسته‌های پایش توسط مرکز بهداشت شهرستان / خودارزیابی کارکنان ارایه دهنده خدمات سلامت

پایش وزارتی از خانه‌های بهداشت

به منظور برنامه‌ریزی مناسب و ارزشیابی دوره‌ای کشوری و دانشگاهی «برنامه گسترش مراقبت‌های اولیه سلامت برای تحقق پوشش همگانی سلامت در مناطق روستایی» پایش‌هایی در سطح وزارتخانه از دانشگاه‌ها و مجموعه تحت پوشش آن‌ها و البته خانه‌های بهداشت انجام می‌گیرد. پیرو نامه شماره ۳۰۰/۹۱۰۵ مورخ ۱۴۰۱/۵/۲۳ وزارتخانه متبوع، آخرین چک لیست‌های تدوینی ارسال و ابلاغ شد که چک لیست پایش جامع وزارتی خانه‌بهداشت دارای بخش‌های زیر است:

- **مدیریت برنامه‌ها (۱ سوال - ۴۰ امتیاز) با موضوع:**
« اقدام‌های انجام شده در خصوص مشکلات سلامت منطقه »
- **آمار و فناوری اطلاعات (۴ سوال - ۳۳ امتیاز) با موضوعات:**
« اقدام‌های انجام شده در خصوص زیج حیاتی »
« دسترسی به رایانه »
« اقدام در خصوص سامانه سیب »
« وجود مستندات در خانه بهداشت »
- **مدیریت نیروی انسانی (۲ سوال - ۲۰ امتیاز) با موضوعات:**
« بررسی تعداد به‌روزان منطبق با ساختار و تشکیلات »

- « پوشش مراقبت نوجوانان و جوانان
- « بررسی وضعیت مراقبت کودکان
- « باروری کلی و تحلیل آن
- « مراقبت گروه مادران
- **برنامه‌های گروه واگیر (سوال ۷ - ۲۰ امتیاز)**
- « وضعیت بیماریابی سل، اچ آی وی، بیماری‌های قابل پیشگیری با واکسن
- « وضعیت مراقبت بیماری‌های تنفسی حاد
- « پوشش واکسیناسیون کودکان
- « پوشش واکسیناسیون کرونا
- « وضعیت زنجیره سرمای واکسن
- **برنامه‌های گروه غیر واگیر (سوال ۴ - ۱۹ امتیاز)**
- « ارزیابی شنوایی بهنگام نوزادان
- « بررسی ارزیابی خطر مجدد سکتته‌های قلبی و مغزی
- « مراقبت بیماران مبتلا به فشارخون و دیابت
- **برنامه‌های گروه بهداشت محیط (سوال ۵ - ۳۷ امتیاز دارای راهنما)**
- « بررسی وضعیت کارت معاینه بهداشت
- « اقدام‌های کنترل کیفی آب آشامیدنی
- « ثبت اطلاعات بازدیدها در سامانه سامح و سیب
- « وضعیت نظارت و کنترل پسماندهای عادی و پزشکی
- **برنامه‌های گروه بهداشت حرفه‌ای (سوال ۴ - ۲۰ امتیاز دارای راهنما)**
- « درصد معاینات قالی بافان و کشاورزان
- « درصد بازدید از کارگاه‌های منطقه
- « درصد ثبت اطلاعات بازدید در سامانه سامح
- « درصد معاینه کشاورزان
- **گروه بهبود تغذیه (سوال ۳ - ۱۰ امتیاز - دارای راهنما)**
- « وضعیت مراقبت تغذیه‌ای نوجوانان، مادران باردار و کودکان دارای اختلال رشد
- **برنامه‌های گروه روان، اجتماعی و اعتیاد (سوال ۲ - ۱۴ امتیاز - دارای راهنما)**
- « بررسی آگاهی از نحوه پیگیری اورژانس‌های روان پزشکی و...
- « بررسی غربالگری بیماری‌های روان، اعتیاد و سلامت اجتماعی

- « بررسی استفاده از اتیکت و یونیفرم
- **فضای فیزیکی و تجهیزات و امکانات (سوال ۶ - ۸۲ امتیاز با موضوعات:**
- « بررسی فضای فیزیکی خانه بهداشت و فضای مناسب
- ارایه آموزش
- « بررسی تجهیزات فنی و اداری مطابق استاندارد خانه بهداشت
- « وضعت نظافت خانه بهداشت
- « وضعیت دفع زباله‌های غیر عفونی و عفونی
- « بررسی وضعیت حفاظتی و امنیتی و ایمنی غیرسازه‌ای
- **ارایه خدمات (سوال ۳ - ۴۰ امتیاز)**
- « شرایط نگهداری دارو
- « وضعیت تأمین و توزیع داروهای درمانی و مکمل
- « بررسی برنامه ادغام یافته مدیریت خطر بلایا در نظام شبکه
- **وضعیت پایش‌ها در خانه بهداشت (سوال ۲ - ۳۰ امتیاز)**
- « وضعیت پایش توسط تیم سلامت و واحدهای ستادی شهرستان
- **برنامه‌های گروه آموزش سلامت (سوال ۲ - ۷ امتیاز - دارای راهنما)**
- « درصد پوشش برنامه خودمراقبتی و داوطلبین سلامت
- **برنامه‌های سلامت خانواده (سوال ۷ - ۲۶ امتیاز - دارای راهنما)**
- « بررسی شاخص‌های تندرستی گروه هدف میانسالان و سالمندان

مشخص می‌کند. توجه به چک لیست وزارتی به عنوان چک لیست خودارزیابی کمک بزرگی برای ساماندهی و دستیابی به اهداف مورد نظر است.

نتیجه گیری

چک لیست، ابزاری کارآمد و در دسترس برای بررسی وضعیت و کیفیت ارائه خدمات است. در این بین خودارزیابی توسط ارائه دهنده یا سطوح نظارتی هر واحد می‌تواند به ارتقای وضعیت موجود کمک کند. توجه خاص به چک لیست وزارتی در این زمینه راه‌گشاست. وجود راهنما یا بیان استاندارد مورد نظر برای هر سؤال جهت تخصیص امتیاز نیز منجر به ایجاد هماهنگی در پایش و نظارت و جلوگیری از اعمال نظر یا سلیقه خواهد شد.

پیشنهادها

از امتیازات برجسته نظام خدمات بهداشتی کشور عزیزمان ارائه خدمت یکسان و هماهنگ توسط دانشگاه‌های علوم پزشکی سطح کشور است. البته گستردگی ارائه خدمت در این سطح گاهی موجب بروز اختلافات جزئی در انجام کار می‌شود. بررسی و پایش توسط یک چک لیست واحد که همان چک لیست وزارتی بوده می‌تواند در رفع این اختلافات جزئی مؤثر باشد. به همین دلیل پیشنهاد می‌شود در سطح همه دانشگاه‌های علوم پزشکی پایش و ارزیابی توسط این چک لیست انجام و همچنین جهت ارتقای کیفیت چک لیست نقطه نظرات به وزارتخانه منعکس شود.

هدف استفاده از چک لیست این است که همه موارد و جزئیات یک فعالیت فراموش نشده و به شکل استاندارد و با ترتیب منطقی به انجام برسد.

• برنامه‌های واحد سلامت دهان و دندان (۴ سوال - ۶۰ امتیاز - دارای راهنما)

« پوشش وارنیش فلوراید تراپی کودکان ۳ تا ۵ سال
« پوشش توزیع مسواک انگشتی
« پوشش وارنیش فلوراید تراپی دانش آموزان مقطع ابتدایی

« پوشش معاینات دهان و دندان دانش آموزان

◀ در مجموع ۵۶ سوال با ۴۵۸ امتیاز

با توجه به این‌که بوکلت‌ها و دستورالعمل‌ها در وزارتخانه تنظیم می‌شود، رجوع به چک لیست وزارتی جزئیات مهم و قابل توجه را برای نظارت و ارائه خدمات در خانه‌های بهداشت برجسته و گویا می‌سازد. در هر بخش مشاهده راهنما و توجه به آن استانداردهای جامع ارائه خدمات در خانه بهداشت را نیز نشان می‌دهد.

یکی از ابزارهای مهم پایش و بررسی خودارزیابی است. خودارزیابی با فواصل مشخص و در ابتدای هر دوره ارزیابی توسط خود واحد ارائه دهنده خدمات انجام می‌شود. در واقع سنجش وضعیت، بررسی و رفع نواقص و توجه به فعالیت‌های مغفول و جامانده را

منابع

- برنامه گسترش مراقبت‌های اولیه سلامت برای تحقق پوشش همگانی سلامت در مناطق شهری - سال ۱۳۹۴
- برنامه گسترش مراقبت‌های اولیه سلامت برای تحقق پوشش همگانی سلامت در مناطق شهری - سال ۱۳۹۷
- حسین بیگی، علیرضا و همکاران طراحی نظام پایش و ارزشیابی برای خط مشی‌های وزات علوم ۱۳۹۶
- برنامه ریزی برای ارتقای کیفیت در خانه بهداشت - فصلنامه بهروز - تابستان ۱۴۰۰
- <https://hamyar.co/what is check list/>
- <https://behtime.ir/main /چک-لیست-چیست/>